

ISSN: 2146-1961

Karadağ, T. (2024). Maden Sektöründe İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamaları Ve Taksirli Suçlar: Yargıtay Kararları Işığında Hukuki Bir İnceleme, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 15(58), 1896-1918.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.4576>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi (Research Article)

MADEN SEKTÖRÜNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ UYGULAMALARI VE TAKSİRLİ SUÇLAR: YARGITAY KARARLARI IŞIĞINDA HUKUKİ BİR İNCELEME

Turabi KARADAĞ

Dr, Boğaziçi Üniversitesi İstanbul, Türkiye, turabikaradag@windowslive.com

ORCID: 000-0001-9481-5718

Gönderim tarihi: 08.10.2024

Kabul tarihi: 11.11.2024

Yayın tarihi: 01.12.2024

Öz

Bu çalışma, maden sektöründe iş sağlığı ve güvenliği (İSG) uygulamalarının tarihsel gelişimi ve bu alandaki yasal düzenlemelerin iş kazalarının önlenmesindeki rolünü kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Yeraltı ve açık maden işletmelerinde iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları, çalışanların karşılaştığı riskler ve bu riskleri minimize etmek amacıyla alınan önlemler ele alınmıştır. Aynı zamanda, iş kazalarının hukuki boyutu üzerinde durulmuş, taksirli suç kavramı ve iş kazalarından kaynaklanan cezai sorumluluk detaylandırılmıştır. İş kazalarının neden olduğu hukuki süreçlerin analiz edilmesinde Yargıtay kararlarına özel bir önem verilmiştir. Çalışmada, Yargıtay'ın iş kazalarıyla ilgili verdiği önemli kararlar üzerinden, taksirli suçların unsurları, cezai sorumluluğun belirlenmesi ve işveren ile çalışanların bu süreçlerdeki rolü değerlendirilmiştir. Yargıtay'ın kararlarında sıkça yer verilen iş kazası vakaları, maden sektöründe karşılaşılan en kritik sorunları ve bu kazaların önlenmesi için alınması gereken tedbirlerin yeterliliğini gözler önüne sermektedir. Aynı zamanda, taksirli suçlar kapsamında iş kazalarının nasıl cezalandırıldığı, hangi durumlarda işverenlerin sorumlu tutulduğu gibi konular incelenmiştir. Yargıtay'ın iş kazalarına ilişkin kararları ışığında, maden sektöründe iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin daha etkin bir şekilde uygulanmasının önemi vurgulanmıştır. Sonuç olarak, İSG'nin maden sektöründe etkinliğinin artırılması amacıyla mevcut yasal düzenlemelere yönelik bazı öneriler sunulmuştur. Çalışma, iş kazalarının önlenmesi için hukuki ve pratik tedbirlerin artırılması gerektiği sonucuna varmakta ve bu bağlamda İSG politikalarının daha fazla güçlendirilmesi gerektiğini önermektedir.

Anahtar Kelimeler: İş sağlığı ve güvenliği, maden kazaları, taksirli suçlar, hukuki sorumluluk, Yargıtay kararları.

Sorumlu Yazar: Dr, Turabi KARADAĞ, Yıldız Teknik Üniversitesi İstanbul, Türkiye, turabikaradag@windowslive.com

Etik Kurul Onayı: Makalenin etik kurul izni İstinye Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu tarafından 04.09.2024 tarih 2024/37 sayılı kararı ile alınmıştır.

İntihal/Etik: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir.

OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY PRACTICES IN THE MINING SECTOR AND NEGLIGENT CRIMES: A LEGAL ASSESSMENT BASED ON SUPREME COURT DECISIONS

ABSTRACT

This study comprehensively examines the historical development of occupational health and safety (OHS) practices in the mining sector and the role of legal regulations in preventing workplace accidents. It addresses occupational health and safety measures in underground and open-pit mining operations, the risks faced by employees, and the precautions taken to minimize these risks. Additionally, the legal aspect of workplace accidents is emphasized, with a detailed discussion on the concept of negligent crimes and the criminal liability that arises from workplace accidents. Special attention is given to Supreme Court decisions in the analysis of the legal processes resulting from workplace accidents. Through an evaluation of significant rulings by the Supreme Court related to workplace accidents, the elements of negligent crimes, the determination of criminal liability, and the roles of employers and employees in these processes are discussed. The frequent mention of workplace accident cases in Supreme Court rulings highlights the most critical issues encountered in the mining sector and underscores the sufficiency of the measures taken to prevent such accidents. Furthermore, this study examines how workplace accidents are punished within the scope of negligent crimes and in which cases employers are held liable. In light of the Supreme Court's decisions on workplace accidents, the importance of effectively implementing occupational health and safety measures in the mining sector is emphasized. In conclusion, several suggestions are offered to improve existing legal regulations in order to enhance the effectiveness of OHS in the mining sector. The study concludes that legal and practical measures should be strengthened to prevent workplace accidents and proposes that OHS policies need further reinforcement in this regard.

Keywords: Occupational health and safety, mining accidents, negligent crimes, legal liability, Supreme Court decisions.

GİRİŞ

Madencilik sektörü, insanlık tarihinin en eski ve en önemli faaliyetlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Yeraltı ve yerüstü kaynakların ekonomiye kazandırılması sürecinde, madencilik sektörünün toplumsal gelişmeye ve sanayileşmeye olan katkısı tartışılmazdır. Ülkemiz, sahip olduğu zengin maden rezervleri ve stratejik jeopolitik konumu ile tarih boyunca bu sektörde dünya çapında önemli bir yere sahip olmuştur. Anadolu topraklarında yapılan arkeolojik kazılar, bu bölgedeki toplumların madencilikle çok erken dönemlerde tanıştığını göstermektedir. Özellikle son yıllarda yapılan Göbeklitepe ve Karahantepe kazıları, Anadolu'da maden kaynaklı malzemelerin binlerce yıldır kullanıldığını ve bu bölgede önemli bir maden işleme geleneği bulunduğunu ortaya koymaktadır. Tarihsel olarak, madencilik faaliyetleri, medeniyetlerin inşasında kilit rol oynamış, toplumların ekonomik ve sosyal yapılarını şekillendirmiştir.

Sanayi devrimi ile birlikte madencilik sektörü, diğer sektörlerle birlikte hızlı bir büyüme ve değişim sürecine girmiştir. Ancak, bu süreç beraberinde iş sağlığı ve güvenliği (İSG) alanında büyük riskleri de getirmiştir. Madencilik, en tehlikeli iş kollarından biri olarak kabul edilmekte ve bu sektörde alınmayan önlemler ciddi iş kazalarına neden olabilmektedir. Özellikle sanayileşme döneminde artan iş gücü ihtiyacı, işçilerin ağır ve tehlikeli koşullarda çalışmasına yol açmış; zayıf güvenlik önlemleri, kazaların sıklığını ve şiddetini artırmıştır. Çeşitli kazalar, yalnızca bireysel yaşamları etkilemekle kalmamış, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik kayıplara da neden olmuştur. Bu bağlamda, iş sağlığı ve güvenliği konusu, sanayileşmenin başlamasıyla birlikte daha fazla önem kazanmış ve kazaların önlenmesi amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır.

Madencilik sektöründe meydana gelen kazalar, çalışanların sağlığı ve güvenliği açısından ciddi tehditler oluşturmaktadır. Özellikle yeraltı madenciliği gibi yüksek risk taşıyan iş kollarında, iş güvenliği önlemleri alınmadığında, çalışanlar için ölümcül sonuçlar doğabilmektedir. Ülkemizde de madencilik sektörü, çok tehlikeli iş sınıfında yer almakta olup, bu alandaki iş kazalarının sonuçları ciddi boyutlardadır. Örneğin, 1992 yılında Kozlu'da yaşanan maden kazasında 263 kişi hayatını kaybetmiş, 2010 yılında Karadon'da yaşanan kazada 30 madenci, 2014 yılında Soma'da meydana gelen kazada ise 301 madenci yaşamını yitirmiştir. Bu kazalar, ülkemiz iş sağlığı ve güvenliği sisteminin yetersizliklerini gözler önüne sermiş ve bu alandaki düzenlemelerin gözden geçirilmesi gerektiğini göstermiştir.

Madencilik sektöründe yaşanan kazalar, sadece çalışanları değil, aynı zamanda işverenleri, aileleri ve toplumu da derinden etkilemektedir. İş kazalarının meydana gelmesinde alınmayan güvenlik önlemleri, ihmaller ve yetersiz denetimler büyük rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra, iş kazalarına yönelik cezai yaptırımların yeterince caydırıcı olmaması, iş sağlığı ve güvenliği alanında istenen ilerlemeyi sağlamada engel teşkil etmektedir. Bu bağlamda, iş kazalarının hukuki boyutları da büyük önem taşımaktadır. Madencilik sektöründe yaşanan kazaların sonrasında ortaya çıkan hukuki süreçler, kazaların önlenmesi ve iş sağlığı ve güvenliğinin artırılması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Yargıtay tarafından verilen kararlar, iş kazalarının hukuki sonuçları ve sorumlulukların belirlenmesinde önemli bir rehber oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, maden sektöründe iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının hukuki boyutunu ele almak ve yaşanan iş kazalarının önlenmesi adına alınması gereken hukuki tedbirler üzerinde durmaktır. Çalışma, maden sektöründe meydana gelen iş kazalarını Yargıtay kararları çerçevesinde incelemekte ve bu kazalara yönelik cezai sorumluluğun nasıl belirlendiğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, iş sağlığı ve güvenliği konusunda eksikliklerin giderilmesi ve kazaların önüne geçilmesi amacıyla öneriler sunulmaktadır. İş kazalarına yönelik hukuki düzenlemelerin daha etkin hale getirilmesi, madencilik sektöründe iş güvenliğinin sağlanmasına ve kazaların önlenmesine katkıda bulunacaktır. Çalışmada, maden kazalarının önlenmesi için hukuki düzenlemelere alternatif öneriler getirilmekte ve bu bağlamda yaşanan kazalardan çıkarılan dersler ile hukuki süreçler arasında bir bağ kurulmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada, maden sektöründe iş sağlığı ve güvenliği (İSG) uygulamalarının hukuki boyutunu analiz etmek amacıyla nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma deseni olarak doküman incelemesi (document analysis) yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, yasal süreçler, yargı kararları ve mevzuatın sistematik olarak incelenmesini sağlayan bir yöntemdir. Bu çalışmada özellikle Yargıtay kararları ve ilgili mevzuat, veri kaynağı olarak temel alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın birincil veri kaynağını, maden kazalarıyla ilgili Yargıtay kararları oluşturmaktadır. İncelenen davalar, Türkiye'deki maden sektöründe meydana gelen iş kazalarına dair yargılamaların sonuçlandığı davalardan seçilmiştir. Kararlar; iş kazalarının oluşumu, tarafların sorumlulukları, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin yeterliliği ve kazalara ilişkin uygulanan cezai yaptırımlar gibi unsurlar temelinde detaylı olarak analiz edilmiştir. Ayrıca, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümleri de doküman incelemesine dahil edilerek, yargı kararlarının hukuki dayanakları ve mevzuatla uyumluluğu değerlendirilmiştir.

Veri Analizi

Verilerin analizinde tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Tematik analiz, nitel verilerde tekrar eden temaların ve desenlerin tespit edilmesini sağlayan bir analiz tekniğidir. Yargıtay kararlarında ön plana çıkan temalar belirlenmiş ve bu temalar ışığında iş kazalarının hukuki boyutu ele alınmıştır. Özellikle kazaların meydana gelme koşulları, işveren ve çalışanların sorumlulukları, alınan İSG önlemlerinin yeterliliği ve bu olaylara uygulanan hukuki yaptırımlar gibi konular detaylandırılmıştır. Her bir yargı kararı, ilgili temalar doğrultusunda analiz edilerek maden kazalarının hukuki sonuçları ve bu sonuçların İSG uygulamaları üzerindeki etkisi ortaya konulmuştur.

BULGULAR

Araştırma, maden sektöründe meydana gelen iş kazalarının hukuki süreçlerini ve bu süreçlerde verilen yargı kararlarının İSG uygulamalarına etkisini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, yargı kararlarının iş sağlığı ve güvenliğini sağlama sürecine ne ölçüde katkı sağladığı, cezai yaptırımların caydırıcılık düzeyi ve mevzuatın kazaların önlenmesine olan etkisi analiz edilmiştir. Ayrıca, araştırmanın sonucunda, iş kazalarının önlenmesine yönelik öneriler sunulmuş ve mevzuatın daha etkin hale getirilmesine dair öneriler geliştirilmiştir.

Madenlerde İş Sağlığı ve Güvenliği

Madencilik, insanlık tarihi boyunca medeniyetleri şekillendiren ve gelişmesinde rol alan temel sektörlerden biri olmuş, Dünyada ve Ülkemizde sanayiye katkısı olduğu kadar tehlikesiyle de en önemli sektörlerden biridir. İşin gereğince bilgi, tecrübe, mühendislik ve denetim ihtiyacı çok yüksek olan bu sektörde işçiler, işletme ve ekipmanlar için sağlık yönetimi uygun şekilde planlanmalı ve sürekli izlenmelidir. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu İş Yeri Tehlike Sınıfları Tebliği ekinde madencilik "çok tehlikeli sınıf" olarak yer almaktadır. Bu sebeple çok tehlikeli olan iş kolunda sistemli önlemler alınmalı ve teknolojik gelişmelerin takip edilmesi gerekir (Aslan, 2021).

Madencilik sektörü, iş yükü ağır ve çok tehlikeli kategoride bulunan bir sektördür. Bu hususta yeraltı madenciliğinin özel bir alan olması, yeraltı maden ocaklarında önceliğin işin yürütümü sırasında sağlıklı ve güvenli çalışma ortamı sağlanarak, çalışanların refah bir ortamda çalışması, oluşacak güvenlik risklerine karşı önlemlerin alınması esastır. Doğal olarak yüksek riskli bir sektör olduğundan kazaların olma ihtimali diğer mesleklerle göre daha yüksektir ancak teknolojik gelişmelerin takibi ile azaltılabilecektir. Fakat, ülkemizde de görülen maden kazalarından ve acı örneklerden ölüm oranı en yüksek sektörlerin başında madenciliğin geldiği bilinmektedir. Ölümlü iş kazalarının yanı sıra yeraltı madenciliğinde ciddi şekilde pnömokonyoz gibi solunum yoluna zarar veren meslek hastalıkları yaşanmaktadır.

Brezilya'da 1980-1986 yılları arasında faaliyet göstermiş olan Serra Pelada altın madeninde aynı anda 50 bin işçinin çalıştığı, altın çıkarımında civa kullanıldığı, madencilere düşük ücretlerle 4 m²'lik alanda altın üretiminin yapıldığı ve üretim alanının çökmesi sonucu işçilerin göçük altında kaldığı durum madencilikte kötü örneklerden biridir. Bu duruma karşın, iş sağlığı ve güvenliği ve madencilikle ilgili gelişmeler günümüze kadar büyük gelişme göstermiştir (Sendika, 2024).

Yeraltı Madenlerde İş Sağlığı ve Güvenliği

Bir yeraltı maden işletmesi öncelikle ilgili rezerv miktarı, üretim hacmi gibi durumların planlanması ile başlar. Üretim planlamasında cevherin çıkarılacağı alanda hangi tahkimat şeklinin kullanılacağı ve kayaçların özelliklerine göre taşıyıcı sistemler kurulmalıdır. Ülkemizde ağırlıklı olarak ahşap tahkimat sistemi kullanılmaktadır. Genelde ucuz ve tedarik sorunu olmadığı için tercih edilmektedir. Ancak ahşaplarda yaşanan deformasyon, çatlak veya çürüme gibi olumsuzluklardan dolayı ahşap tahkimatın sürekli denetlenmesi ve tamir edilmesi gerekebilmektedir. Cevher üretimi, insan veya malzeme taşınması için gerekli havalandırmanın

sağlanabilmesi ve sürecin yürütülmesi için uygun galeri kesitleri oluşturulmalıdır. Madenlerde ve özellikle kömür madenlerinde havalandırma en önemli ihtiyaçtır. Kömür ocaklarında metan (CH₄), karbonmonoksit (CO), karbondioksit (CO₂) ve kükürtdioksit (SO₂) gibi boğucu ve zehirli gazlar vardır. Dolayısıyla yeraltına sürekli temiz hava girişi olmalı ancak bu temiz havanın girişi çok dikkatli bir şekilde yürütülmelidir. Aksi halde hızlı ve aşırı hızlı giriş nedeniyle ocakta yangın meydana gelebilecektir. Bu sebeple yer altı madenciliğinde havalandırma ve ocak gazlarının düzenli şekilde ölçülmesi gerekir.

Maden sektöründe patlatma ile ilerleme çok kullanılmakta olup bu işler konu uzmanı veya yetkin mühendisler tarafından yapılmalıdır. Patlatma işlemleri yapılırken gereken tüm önlemler alınmalı ve itfaiye ekipleri hazır bulundurulmalıdır. Patlatma işlemini yapan ateşçi patlama sonrasında ortamı kontrol etmeli ve patlamayan bir dinamit olup olmadığına göre işlem yapmalıdır. Yeraltı ocaklarında bir önemli problem de yeraltı suları olup, suyun sürekli tahliyesi veya su ile temas halinde bulunan ekipman, ahşap malzeme gibi zarar görme riski bulunan yapıların yıpranmasına neden olmaktadır. Yer altı işletmelerinde genel olarak kişisel koruyucu donanımların aksatılmadan kullanılması, bu donanımların diğer özelliklerinin yanı sıra alevlere karşı dayanıklı olması gerekir. Ayrıca çalışanların bulunduğu ortamın havalandırması sağlanmalı ve teknik ekipmanla düzenli olarak kontrol edilmeli, havalandırma değerlerinde görülen farklılığa hemen müdahale edilmelidir. Bu düzenli ölçümlerde boğucu veya patlayıcı gazlar için uyarıcı sistemler kurulmalı ve ölçümlerin kayıt altına alınması çok önemlidir. Dolayısıyla kompleks bir yapı olan yeraltı madenciliğinde tek bir önlem veya tedbir atlanmadan işin yürütümü sağlanmalıdır (Aslan, 2021).

Açık Maden İşletmelerinde İş Sağlığı ve Güvenliği

Açık sahalarda madencilik yeryüzüne yakın ve yüksek miktarda bulunan cevherin üstündeki doğal tabakanın kazma, yükleme ve taşınması yoluyla maden çıkarılmasıdır (TKİ, 2024). Yüzeyde yapılan bu çalışmada çalışanların organize olması ve olası risklere karşı daha kolay müdahale edilme imkanı vardır. Kullanılan teknolojik araç-gereç ve ekipmanlar ile iş kazalarında yaşanan can kayıpları daha az seviyelerde kalmaktadır (Aslan, 2021). Endüstri ile gelişen dünyada maden ihtiyacı giderek artmakta olup madenciliğin yaklaşık %70'lik bir kısmı açık maden işletmeleri tarafından yürütülmektedir. Açık maden işletmeciliği, yeraltı madenciliğine göre nispeten kolay ve daha az tehlikeli sayılabilir. Buna rağmen şevden düşme, heyelan ve kaya düşmesi gibi riskleri barındırmaktadır.

Açık maden işletmeciliğinde ilk yıllarda sermaye yüksekliği, çevre ve iklim şartlarından etkilenme gibi olumsuzlukların olmasına rağmen düşük maliyetli cevher çıkarımı, yüksek verim alınması ve kömür damarlarında mümkün olan kömürün neredeyse tamamının çıkarılması yeraltı madenciliğine göre önemli avantajlarıdır (TKİ, 2024).

İş Kazası ve Maden Sektöründe İş Kazaları

Genel olarak, kaza veya taksir hali istenmeden acı verici bir durumun yaşanmasını ifade etmektedir. İş kazası ise; 6331 sayılı kanuna göre "işyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren

veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen özre uğratan olayı ifade eder”(RG28339, 2012). Ülkemizde iş kazaları sayıları oldukça yüksek şekilde seyretmekte ve özellikle madenlerde alınan tedbirler yetersiz kalarak maden iş kazaları yaşanmaktadır. 5510 sayılı kanununun 13. maddesine göre somut olayın iş kazası olarak nitelenmesi için; sigortalının işyerinde bulunduğu zamanlarda, işveren tarafından yürütülmekte olan iş sebebiyle sigortalının kendi adına veya hesabına bağımsız çalıştığı iş sebebiyle, bir işverene veya işyerinde sigortalı halde çalışanın, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gitmesi sırasında asıl görevini yapmaksızın geçen zamanlarda, ilgili kanun gereğince emziren kadın sigortalı çalışanın, iş hukuku gereğince çocuğunu emzirmek için ayrılan zamanlarda, sigortalıların, işverence temin edilmiş bir araçla işe geliş ve gidişleri sırasında, meydana gelen sigortalı çalışanın anında veya sonrasında bedenen ya da ruhen zarara uğratan olaydır. Bu tanımlamayla; yaşanacak iş kazasının gerçekleştiği yer, zaman, mekan gibi hususları daha belirgin hale getirerek hukuki tanımlama yapılmıştır. Genel olarak kaza, ceza hukukunda ise taksir olarak tanımlanan durum kişi veya kişilerin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı, bir davranışın veya eylemin suçun kanuni tanımında nitelenmiş sonucu öngörülmeden gerçekleşmesidir (RG25611, 2004).

Ceza hukukunda, iş kazası olarak değerlendirilecek fiil esas alınarak değerlendirme yapılması ile eylemin ceza kanununda sayılan suçlar arasında yer alması gerekmektedir. Dolayısıyla “işyerinde işin oluşturduğu risk nedeniyle ceza kanunlarını ihlal eden tüm kazaları,” iş kazası olarak tanımlayabiliriz (Özkan, 2016). Dolayısıyla işyerinde istenmeyen kazaların öncelikle nedenlerini iyi irdelemek ve buna göre önlem almak gerekir. Yapılan çalışmalarda; iş kazalarının %98 gibi büyük bir kısmının önlenabilir durumlardan meydana geldiği, dolayısıyla alınacak etkin tedbirler sonucu iş kazası ve ölümlerin minimum düzeye inebileceği anlaşılmaktadır (Kılıkış & Demir, 2012).

Madencilik sektörü, organik yapısı ve bu yapısından dolayı çok tehlikeli ve riskli bir kategoride bulunmaktadır. Özellikle kömür madenciliği, ülkemizde ve dünyada en fazla iş kazasının meydana geldiği ve ağır neticelerle karşılaşılan iş kazalarının olduğu bilinmektedir. Madencilik sektöründe meydana gelen iş kazaları sosyal ve ekonomik açıdan toplumu derinden etkilemekte, iş kazaları ile meydana gelen yaralanmalar, sakatlıklar ve ölümlerin psiko-sosyal boyutunun yanında, çalışan işgücü kayıpları, tıbbi tedaviler, tazminatlar, araç-gereç, makine, ekipman, yapı hasarları, üretim ve verimin düşmesi ile ağır bir ekonomik zarar da getirmektedir.

Maden Sektörü İş Kazası Nedenleri

Tehlikeli ve oldukça zorluklar sonucu elde edilen madencilik sektöründe genelleme yapıldığında madencilik alanında ortaya çıkan iş kazaları sıklıkla; ocakta bulunan ve tedbirlerin yetersiz kaldığı noktalarda gaz ve kömür tozu kaynaklı patlamalar, maden ocağındaki tavan boşalmaları ve göçükler, elektrik kazaları, taşıma işleri ve mekanizasyona ilişkin kazalar, ocak yangınları, su baskınları, ocak gazlarının (CH₄, CO, CO₂ vd.) yol açtığı zehirlenmeler oluşturmaktadır (TBMM, 2010). Kazaların sebepleri incelendiğinde; ülkemizde genel iş güvenliği kültürünün yerleşmemiş oluşu, işe alımlarda kısa uyum eğitimleri, çalışanların dikkatsizlikleri, madencilik sektöründeki maliyetlerin yüksek olması nedeniyle işverenlerin maliyetten kaçınması, teknolojik gelişmelerin yeterli düzeyde takip edilmemesi ve denetleme eksiklikleri gibi çeşitli nedenler belirtilebilir.

Maden Sektörü İş Kazası İstatistikleri

Ülkemizde genel iş kazası sayıları değerlendirildiğinde (Şekil 3); Avrupa ülkelerine göre oldukça yüksek değerlerde takip etmekte olup, 2012 yılında 774'ü ölümlü 74.871 iş kazası, 2013 yılında 1360'ı ölümlü 191.389 iş kazası, 2014 yılında 1.626'sı ölümlü 221.366 iş kazası, 2015 yılında 1252'si ölümlü 241.547 iş kazası, 2016 yılında 1405'i ölümlü 286.068 iş kazası, 2017 yılında 1633'ü ölümlü 359.653 iş kazası, 2018 yılında

1541'i ölümlü 430.985 iş kazası, 2019 yılında 1.147'si ölümlü 422.463 iş kazası, 2020 yılında 1.231'i ölümlü 384.262 iş kazası meydana gelmiştir. 2012 yılından itibaren iş kazası sayısında belirgin bir artış olmuş ve 2018 yılında ise 430.985 iş kazası ile en yüksek sayıya ulaşılmıştır (Koçali, 2021).

Yaşanan maden kazalarında grizu patlaması nedeniyle ölümlerin sayıca fazla olduğu, ancak toplamda en çok ölüme yangın olaylarının neden olduğu anlaşılmıştır. SGK verileri incelendiğinde; madencilik iş kolları arasında kaza geçiren sigortalı olarak, kömür ve linyit çıkarımı iş kolu öne çıkmaktadır. Türkiye'de 2000-2009 yılları arasında madencilik alanında yaşanmış iş kazaları konusunda Adalet Bakanlığı tarafından yürütülen yargılamalarla ilgili verilere göre; Cumhuriyet Başsavcılıklarınca 5956 soruşturma yürütülmüş, bu soruşturmalar sonucunda 5297'si için kovuşturmayla yer olmadığı kararı verilmiş, 604 kamu davası açılmış, açılan bu davalar sonucunda 311 mahkûmiyet, 159 beraat, 38 ortadan kaldırma ve 6 birleştirme kararı verilmiştir (TBMM, 2010).

Madencilik faaliyetlerinin ülkemizde büyük kısmı özel sektörün önderliğinde ilerlemekte olup, özel sektördeki çalışan sayıları kamu marifetiyle çalışanlarından yaklaşık 6 kat daha fazladır. Taş kömürü ve linyit sektöründe de genel madencilik faaliyetlerinde olduğu gibi özel sektör çalışanlarının fazla olduğu ancak kamu sektörü ile aralarında yaklaşık 3 kat fark olduğu anlaşılmaktadır. Madencilik iş kolunda faaliyet gösteren işyeri sayıları ile ortalama denetleme yapılan saha sayılarının birbirine çok yakın olduğu gözlenmekte olup denetleme sayısından yola çıkılarak yıl içinde denetleme işleminin bir defadan fazla olmadığı yorumlanabilmektedir. Bu durum maden sahalarında rehavete sebep olabilmekte ve kaza riskini artırmaktadır.

İşveren Yükümlülükleri

6331 sayılı kanunun 4. maddesinde işverenlerin genel yükümlülükleri;

- “Mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dâhil her türlü tedbirin alınması, organizasyonun yapılması, gerekli araç ve gereçlerin sağlanması, sağlık ve güvenlik tedbirlerinin değişen şartlara uygun hale getirilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi için çalışmalar yapar.”
- “İşyerinde alınan iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerine uyulup uyulmadığını izler, denetler ve uygunsuzlukların giderilmesini sağlar.”
- “Risk değerlendirmesi yapar veya yaptırır.”
- “Çalışana görev verirken, çalışanın sağlık ve güvenlik yönünden işe uygunluğunu göz önüne alır.”
- “Yeterli bilgi ve talimat verilenler dışındaki çalışanların hayati ve özel tehlike bulunan yerlere girmemesi için gerekli tedbirleri alır.”(RG28339, 2012)

şeklinde sıralanmış olup, ilk bölümde eğitim ve bilgi verilmesi yükümlülüğünden bahsedilerek işyerinde çalışacaklara işin mesleki niteliği ve iş güvenliği konusunda gereken eğitim ve bilgi verilmesi, gerekli sağlık önlemlerinin alınması, araç gereç temini ve organizasyonun yapılması gibi genel hükümlere yer verilmiştir.

Elbette bu tedbirlerin tamamını işverenin tek başına yürütmesi pek mümkün görünmemekte olup, aynı maddede belirtilen risk değerlendirmesi yapar veya yaptırır hükmüne göre işyerinde yapılacak risk değerlendirmesi ile işyeri için olası sağlık riskleri, araç gereç riskleri, bilgi eksiklikleri gibi durumların tespit edileceği ve risk tespitleri sonucunda gereken tedbirlerin alınmasını sağlaması gerekecektir. Kanun, yine ilgili tedbirlerin alınmasını yeterli görmemiş ve alınan tedbirlerin denetlenmesi ve izlenmesi amir hüküm altına alınmıştır.

Yapılan çalışmalar, yaşanmış iş kazalarının %2'lik kısmının belirlenemeyen durumlardan, %98'lik kısmının ise güvensiz ortam ve güvensiz davranışlardan oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle iş güvenliğinde eğitimin rolünün çok büyük olduğu aşikardır. İşyerinde verilen eğitimlerin birbirine benzer olarak büyük gruplar halinde verildiği, yasal mevzuatı yerine getirmek için yapılan bir uygulama gibi bakılması, işe başlama aşamasında verilen uyum eğitiminin çok kısa tutulması nedeniyle iş kazaların yaşandığı anlaşılmaktadır. Ülkemizde 6331 sayılı kanun ile işveren yükümlülükleri ve diğer İSG ile ilgili mevzuatın geniş olduğu ancak dağınık yapıda ve mevzuatta yaşanan değişiklikler nedeniyle uygulamada sorunlar yaşanmaktadır. Bu itibarla sorunun büyük bölümünü bilinç ve farkındalık eksikliği oluşturmaktadır (Kılış & Demir, 2012).

5510 sayılı kanunun iş kazası ve meslek hastalığı ile hastalık bakımından işverenin ve üçüncü kişilerin sorumluluğu başlıklı 21. maddesinde; işyerinde yaşanacak veya yaşanmış bir kaza işverenin kasıtlı bir durumu veya çalışanların iş güvenliği kurallarına aykırı bir hareketinden meydana gelmişse, hak sahiplerinin işverenden istediği veya isteyeceği ödemelerin işverene ödettirilmesi gerektiğini, yine işverenin sorumluluğu olması halinde kaçınılmazlık ilkesinin dikkate alınmasının gerektiğini, yaşanan iş kazasının yetkili tarafından o yerdeki kolluk kuvvetlerine 3 iş günü içinde bildirim yapılması gerektiğini, kuruma bildirilmemesi halinde geçen süre kadar geçici iş göremezlik ödeneğinin işverenden tahsil edileceğini, şayet üçüncü bir kişinin kusuru nedeniyle meydana gelmişse ilgililerine rücu edileceğini belirtmektedir (RG26200, 2006).

Mezkur 5510 sayılı kanunun işverenin, genel sağlık sigortalısının ve üçüncü kişilerin sorumluluğu başlıklı 76. maddesinde; işveren, iş kazasına uğrayan veya meslek hastalığına tutulan çalışanların sağlık yönünden tedavileri için ivedilikle yükümlü olduğunu, belgelenmiş şekildeki sağlık masraflarının kurumca karşılanabileceğini, ancak yükümlülüklerine uymadan ihmali bir davranış ile gecikme veya herhangi bir malullük durumunda işverenin kurumca ödenen giderlerden sorumlu olacağını belirtmektedir (RG26200, 2006).

2017 yılında yayınlanan Yeraltı Maden İşyerlerinde Kurulacak Sığınma Tebliğinde İşverene önemli yükümlülükler vermiştir. Tebliğin İşverenin sığınma odası kurma yükümlülüğü başlıklı 4. maddesine göre işverenin;

- Sığınma odalarının yapımında vardiyadaki çalışan sayısı, madenin türü, üretim yöntemi, üretim panoları ile insan naklinin gerçekleştirildiği ana ve bağlantı yollarının eğimi ve uzunluğu, sığınma

odasının kapasitesi, acil bir durumda çalışanların mahsur kalma potansiyeli, acil bir durumda işin durdurulması için gerekli olan süre, tatbikatlara göre tahliyenin güvenli bir şekilde mümkün olup olamayacağı, ani bir patlama durumunun maden ocağında oluşturacağı etki gibi muhtemel acil durumlar göz önüne alınarak inşa etmesi gerektiğini,

- Sığınma odalarının faaliyet alanına en fazla 700 metre uzaklıkta olması gerektiğini ve muhtemel acil durumlara göre mesafenin azaltılabileceğini veya oda sayısının artırılmasının gerektiğini,
- Sığınma odasının olası acil durumlarda gerekmemesi halinde kişisel koruyucu solunum cihazları ve tahliye işlemlerinin sağlık ve güvenlik dokümanının da yazılması gerektiğini belirtmiştir.

İşverenin diğer yükümlülükleri başlıklı 5. maddesine göre işverenin;

- Sığınma odalarının olası patlama, yangın, zehirlenme veya göçük gibi durumlarda sürekli kullanıma hazır halde tutulması gerektiğini,
- Acil durum planlarını muhtemel senaryolara göre yeri ve konumunu belirleyerek ilgili hususları acil durum planında belirtilmesi gerektiğini,
- Sığınma odalarını yaşam hattı ile erişime mümkün hale getirilmesi, sabit sığınma odaları ve taşınabilir sığınma odalarının dayanımlı şekilde zehirlenme veya patlamalara karşı dayanabilecek şekilde güvenli alanlara inşa edilmesi gerektiğini,

Sığınma odalarının amacı dışında kullanılmaması gerektiğini, Çalışanların bilgilendirilmesi ve eğitim başlıklı 8. maddesine göre işverenin;

- Sığınma odaları ile ilgili odaların konumları ve kullanıma dair çalışanların bilgilendirilmesi gerektiğini,
- Sığınma odalarında oda kullanımı için basit ve anlaşılır talimatların görülebilir bir yerde bulunması gerektiğini,
- Sığınma odasına ilişkin bilgilendirme ve yazılı talimatların, basit ve kolay anlaşılır bir şekilde olması sağlanır.
- Oda kurulumu yapan firma veya üretici tarafından ilk kullanım eğitimi verilmesi ve devamında her vardiyada en az bir kişi olacak şekilde eğitimlerin verilmesi gerektiğini,
- Acil durum tatbikatlarına sığınma odalarının kullanımlarının dahil edilmesi ve diğer eğitimlerin yetkili kişilerce 6 aylık sürelerde verilmesi gerektiğini belirtmiştir (RG30032, 2017).

Alt İşveren İş Sağlığı ve Güvenliği Yükümlülükleri

İşverenin genel yükümlülükleri arasında mesleki risklerin önlenmesi, eğitim ve bilgi verilmesi dâhil her türlü tedbirin alınması, organizasyonun yapılması gibi birçok konu bütünüyle yüklenmiş olup işin gereklerince teknolojik, lojistik veya uzmanlık gereken durumlarda alt işveren müessesinin devreye girmekte olup işyerinde bu sistemler oluşacak iş sağlığı ve güvenliği kurulu ile yürütülmektedir.

Bu itibarla 6331 sayılı yasanın 22. maddesine göre; işyerinde altı aydan fazla bir çalışma ve elli kişinin üstünde çalışanın istihdam edildiği alanlarda iş sağlığı ve güvenliği çalışmaları için bir kurul oluşturulması ve kurul kararlarına göre işlemlerin yürütülmesi gerektiği, asıl işveren ile alt işverenin ayrı kurullar oluşturmasının mümkün olduğu ancak koordinasyonun asıl işveren tarafından yürütülmesi gerektiği, kurul oluşturulması gerekmeyen hallerde işveren tarafından kurul oluşturulmuşsa alt işverenin temsilci ataması veya alt işveren kurul oluşturmuşsa asıl işverenin gerekli koordinasyonu sağlamak için temsilci ataması gerektiği, çalışan sayısının elliden fazla olduğu asıl işveren ile alt işverenin kurul oluşturmadığı durumda her ikisinin birlikte bir kurul oluşturmasının gerektiği, birden fazla işverenin birlikte çalıştığı durumlarda kurulların aldıkları kararları birbirlerine bildirmek şartıyla işlemlerini sürdürmesi gerektiği belirtilmiştir (RG28339, 2012).

Dolayısıyla kanun öncelikle 50 kişiden fazla çalışan ve 6 aylık belirleyici bir süre şartına göre kurul oluşturulmasını öngörmüş 50 çalışandan az sayıda gerek görmemiş veya

6 aydan az faaliyetleri kapsam dışında bırakmıştır. 2. maddesinde 6 aydan fazla asıl işveren-alt işveren ilişkisine göre kurul çalışmasını tanımlamış olup, 3. maddede ise farklı işverenlerin birbirlerini etkileyecek kararları bildirmek suretiyle koordinasyonu sağlamıştır. İş sağlığı ve güvenliği koordinasyonu başlıklı 23. maddesinde birden fazla işveren olduğu hallerde; iş hijyeni ile iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin uygulanmasında iş birliği yapar, yapılan işin yapısı göz önüne alınarak mesleki risklerin önlenmesi ve bu risklerden korunma çalışmalarını koordinasyon içinde yapar, birbirlerini ve çalışan temsilcilerini bu riskler konusunda bilgilendirir (RG28339, 2012).

Yönetmeliklerden Doğan Yükümlülükler

Alt işveren ile asıl işveren arasındaki yükümlülüklerin bir kısmı da yönetmeliklerle detaylandırılmıştır. İş sağlığı ve güvenliği kurulları hakkında yönetmeliğin Eğitim başlıklı 7. maddesinde; işveren tarafından, kurulun üyelerine ve yedeklerine iş sağlığı ve güvenliği konularında eğitim verilmesi sağlanır. Bu konuda verilecek eğitim içeriğinde, kurulun görev ve yetkileri, iş güvenliği konularında gerekli mevzuat ve standartlar, işyerindeki tehlikeli durumlar ve iş kazası nedenleri, iş hijyeni, iletişim becerileri, acil durumlarda yapılacaklar, mesleki görülen rahatsızlıklar, işyerlerine ait önemli risk durumları ve risk değerlendirmesi yapılmasının gerektiğini, alt işveren ile birlikte işverenin sorumlu olduklarını belirtmiş ve kurulların hangi konularda eğitim verileceği ve alt işveren ile ortak şekilde sorumluluk yükleyen bir düzenleme olmuştur (RG28532, 2013).

6331 sayılı yasanın yürürlüğe girişi sonrasında 29 Aralık 2012 tarihinde yayınlanan İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirilmesi Yönetmeliği'nin "birden fazla işveren olması durumunda risk değerlendirmesi çalışmaları" başlıklı 14. maddesinde; aynı işyerinde birden fazla işverenin olduğu hallerde her işverenin ayrı ayrı risk değerlendirmesi yapması gerektiğini ve yapılan çalışmalardan diğerlerine bilgi verilmesi gerektiğini belirtmektedir. İkinci fıkrasında ise birden fazla işyeri barındıran iş merkezleri, iş hanları, sanayi bölgeleri veya siteleri gibi yerlerde, her işyerinin kendine has risk değerlendirilmesini yapması ve yapılan risk değerlendirmelerinin organize olmak için koordinasyonun işyerlerinin bulunduğu yer yönetimi tarafından takip

edilmesine, iş güvenliği yönünden işverenlerin diğer işyerlerini etkileyecek tehlike ve riskleri hakkında gerekli tedbirleri almasını sağlamalı olmayanlar hakkında ise Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bilgi vermekle görevlendirmiştir (RG28512a, 2012).

Asıl işveren ve alt işveren ilişkisinin bulunduğu işyerlerinde risk değerlendirmesi başlıklı 15. maddesinde; aynı işyerinde bir veya daha fazla alt işveren bulunması durumunda, risk değerlendirmesini her işyerinin özelinde her alt işverenin yaptırması gerektiğini, asıl işverenlerin gerekli bilgi ve belgeleri temin etmesinin gerektiği ancak asıl işverene gereken koordinasyonu sağlama ve denetleme konusunda sorumluluk yüklenmiştir. İkinci fıkrasında ise alt işverenler tarafından hazırlanan risk değerlendirmesi raporlarının bir nüshasını asıl işverene teslim edilmesini, asıl işvereninde yapılan çalışmalarını genel şekilde birleştirme yoluna giderek ilgili tedbirlerin uygulanmasını izleyerek gerekli müdahale edilmesi için işverene sorumluluk yüklemiştir (RG28512a, 2012). Dolayısıyla ilgili maddeler neticesinde asıl işveren ve alt işveren uygulanmasının sık kullanıldığı maden sektörü için önemli bir yol gösterici olmuştur.

Çalışanların; İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimleri Usul ve Esasları hakkında yönetmelik ilgili 3. maddesinde ve İş Kanunu'nun 2. maddesinin yedinci fıkrasında belirtilen asıl işveren-alt işveren ilişkisi kurulan işyerlerinde, iş güvenliği açısından verilecek eğitimlerden her işverenin kendi işyeri açısından sorumlu olacağı, bu işyerlerinde alt işverenin işçilerine vermiş olduğu eğitimler hususunda asıl işverene bilgi verilmesi gerekir. Asıl işveren ise işyerine has tehlike ve riskler hakkında alt işveren ve çalışanlarına bilgi vererek eğitimlerle ilgili gerekli kontrol ve takibi yapmakla sorumludur (RG28648, 2013).

İşçilerin Hak ve Yükümlülükleri

İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği'nin 6. maddesinde; işçiler, işyerinde tespit ettikleri güvenlik açıkları ile ilgili gerekli tedbirin alınması için işverene, işveren vekiline veya kurul olan yerlerde kurullardan isteklerini talep etmelidir. İşyerinde işçilere işin amacı, usul ve esaslar hakkında bilgi verilmelidir (RG28512b, 2012). Ayrıca işçilerin işyeri ve işverene karşı yükümlülükleri hariç olmakla birlikte; işyerinde iş güvenliği uzmanı veya diğer yetkililer tarafından verilecek talimatlara harfiyen uymakla, İşyeri Sağlık ve Güvenlik Birimi (İSGB) veya işletme dışından ortak şekilde yürütülen işlerde iş birliği yapmakla, iş sağlığı ve güvenliği hususunda tüm tedbir ve eğitimlere uygun şekilde katılmakla, makine, malzeme, tesisat veya kişisel koruyucu donanımları uygun şekilde kullanmakla yükümlüdürler şeklinde işçilere gereken sorumluluklar belirtilmiştir (RG27768, 2010).

İş Güvenliği Uzmanı Yükümlülükleri

İşyerinde işverene rehberlik ve danışmanlık yapması nedeniyle önemli bir sorumluluk yüklenen iş güvenliği uzmanlığına hak kazanabilmek için; bakanlığın yetkilendirdiği kurum ve kuruluşlar tarafından 180 saati teorik ve 40 saati uygulamalı 220 saatten az olmamak kaydıyla verilecek eğitimleri tamamlamış ve ÖSYM tarafından düzenlenen sınav neticesinde başarılı olanlar İSG uzmanı olmaya hak kazanacaktır. 6331 sayılı kanuna göre İSG belgeleri; C sınıfı (az tehlikeli iş yerleri için yeterli), B sınıfı (tehlikeli ve az tehlikeli iş yerleri için yeterli) ve A sınıfı (çok tehlikeli dahil tüm işyerleri için yeterli) olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır.

6331 sayılı kanunun işyeri hekimleri ve iş güvenliği uzmanları başlıklı 8. maddesinde; öncelikle işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanlarının etik kurallara riayet ederek çalıştıkları işyerinde gereken tedbir ve tavsiyeleri işverene yazılı olarak bildirmesinin gerektiği, yaşanacak bir ihmalden kaynaklı kaza halinde işverene karşı sorumlu olacağı belirtilmiştir (RG28339, 2012).

İşyerinde alınması gereken tedbir, önlem veya teknik gelişime uymama gibi nedenlerle acil şekilde iş durdurmayı gerektiren veya yangın, patlama, göçük oluşumu, gaz sızıntısı, zehirlenme ve benzeri acil durumların olması halinde işverenin gerekli tedbirleri almaması halinde İSG uzmanı durumu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na, varsa sendika temsilcisine veya çalışan temsilcisine bildirmekle görevlendirilmiştir. Devam eden maddelerde ise iş güvenliği uzmanınca bildirim yapılmaması veya ihmali hallerde yeki belgesinin askıya alınması şeklinde yaptırımlar öngörülmüştür (RG28339, 2012).

İşyerinde işverenlere öncelikle rehberlik, danışmanlık yapan ve genel kapsamda iş sağlığı ve güvenliği alanında işveren ve çalışanlara önerilerde bulunmakla yükümlü olan iş güvenliği uzmanlarının görevleri İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmeliğin 9. Maddesinde, iş güvenliği uzmanları için yerine getirilmesi gereken görevler; rehberlik etmek, risklerin değerlendirilmesi, çalışma alanının gözlemi, eğitimin takibi ve kayıt işlemleri ve diğer birimlerle iş birliği yapmak olarak belirtilmektedir.

Rehberlik; Rehberlik genel olarak; işçi veya çalışanların işyerine karşı uyumunu sağlamaktır. Bu gerekçeyle işin gerektirdiği bilgi ve becerinin yanında kullanılan teçhizat, tesisat seçimi, teçhizatın bakımı, gelişen teknolojinin takibi, kişisel koruyucu eşyaların doğru seçilmesi ve kullanımı, işyerindeki güvenlik tedbirlerinin alınması ve tüm bu organizasyonun düzenli halde sürdürülebilmesi için işverene önerilerde bulunarak yazılı halde bildirim yapılmasıdır. Ayrıca iş güvenliği uzmanları işyerinde meydana gelebilecek meslek hastalıkları ve iş kazaları hakkında araştırma yaparak neden yaşandıkları ve yaşanmaması için hangi önlemlerin alınmasının gerektiği hususlarında işverene önerilerde bulunmalıdır. Bu çalışmalarda önemli risk durumu tespiti halinde ivedi önlemlerin alınması için gereken çalışmayı yapmalıdır.

Risk değerlendirmesi; Genel olarak; iş güvenliği uzmanları işyerinde iş sağlığı ve güvenliği açısından işin yürütümü sırasında iyi bir gözlem yaparak işyerinde olası tehlike nedeniyle oluşan riskleri tespit etmeli, tespit edilen riskleri ortadan kaldırmaya veya kaldırılmaması halinde riski en aza indirecek yöntemleri işverene bildirerek gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamalıdır.

Çalışma ortamı gözetimi; Çalışma ortamının sağlıklı şekilde üretime devam edebilmesi için işyerlerinin teçhizat veya tesisatlarının bakımlı çalışır halde risk içermeyen durumda olması kontrol ve güncel halde tutma gibi işlemlerin yapılması işyerinde olağanüstü hallerde, afet halinde, kaza, yangın gibi acil durum hallerinde gerekli planların hazırlanmasını sağlayarak düzenli periyotlarda eğitim ve tatbikat yapılmasını sağlamalıdır.

Eğitim, bilgilendirme ve kayıt; İşyerindeki mevzuat hükümlerine uygun talimatları hazırlayarak çalışma ortamına katkı sunmalı, işyeri hekimi ile birlikte çalışanlara yönelik iş güvenliği eğitimlerinin yıllık planlarını yaparak kayıt

altına alınmasını sağlamalıdır. Ayrıca yapılacak eğitim, bilgilendirme işlemlerinin işverence yapılması için onay almalı ve takip etmelidir.

İlgili birimlerle iş birliği; İşyerinde iş güvenliği uzmanları dışında işyeri hekimi, çalışan temsilcisi ve destek elemanı gibi farklı unsurlarla iş birliği halinde meslek hastalığı ve iş kazalarını önlemeye yönelik inceleme ve değerlendirme yaparak, önleyici faaliyet planlarını hazırlamak ve uygulamaların takibini yapmalıdır (RG28512c, 2012). Genel olarak, işverene sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı için rehberlik ve danışmanlık yapmaktadır. İşverene işyerindeki eksiklikleri, alınması gereken önlemleri ve tavsiyeleri vermekle yükümlü olup, işveren ilgili tavsiyeleri yapmakla sorumludur. Rehberlik ve danışmanlık iş güvenliği uzmanının en temel görevi olup iş güvenliği uzmanı işyerinde; işin planlanması, organizasyonu, kişisel koruyucu donanım seçimi ve kullanımı ile ilgili tedbir veya tavsiyelerini işverene yazılı şekilde sunmalı, meydana gelmemiş kaza analizlerini yaparak tedbir alınmasını sağlamalı, olumsuz durumların yaşanmaması için araştırmalarda bulunmalıdır. Diğer önemli bir husus, risk değerlendirmesi yapılması ile ilgili çalışmalara katılmalı ve yapılan risk değerlendirilmesi sonucunda işverene öneriler sunulmalıdır. Çalışma ortamında yapılması gereken periyodik kontrolleri, yangın vb. acil durumlar için acil durum planlarını hazırlamalı, çalışanlara uygun eğitimleri vermeli ve gerekli kayıtları tutmalıdır. İşyerinde iş sağlığı ve güvenliği kurulu olması halinde kurul kararlarına riayet etmeli ve iş birliği içinde çalışmalıdır (Kılıç, 2016).

Taksirli Suç ve Cezai Sorumluluk

Taksirle yaralama suçu sosyal yaşamda en çok trafik kazaları daha sonra iş kazalarında karşımıza çıkmaktadır. Taksirle yaralama suçu TCK'nın 89/1 maddesinde yer almakta ve ilgili maddeye göre, "taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır". Bir başka deyişle; kişiye acı veren durum veya sağlığının bozulması ifadelerinden ruhsal yönden zararları da kapsamaktadır. TCK'nın 89/5. maddesine göre genel şikayet kuralı bulunmakta olup, ilgili maddeye göre "taksirle yaralama suçunun soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olup ancak birinci fıkra kapsamına giren yaralama hariç, suçun bilinçli taksirle işlenmesi halinde şikayet aranmaz" şeklinde düzenlenmiştir. Şikâyete bağlı bir suç türü olan taksirle yaralamanın bilinçli taksir hali için istisnai olarak belirtilmiştir. Bu durumda somut olaylara göre neticenin öngörülmesi önem arz etmektedir.

Taksirle yaralama suçu yaralamanın tamamlanması ile oluşan bir zarar suçu olup, icrai şekilde veya ihmali şekilde gerçekleşebilmektedir. Kasten yaralama suçunda taksirle yaralamadan farklı olarak basit tıbbi müdahale ile giderilebilir ifadesinin olması eleştirilmektedir. Taksirle yaralama suçunda da herhangi bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması halinde faile ceza verilmeyeceği ve taksirli suçlar bakımından hukuka uygunluk nedenlerinin varlığı düşük ihtimalle mümkündür (Kaya, 2020).

Taksirle Ölüme Neden Olma

Taksirle veya kaza sonucu yaşanan can kayıplarında neticeden sorumlu tutulan kişilerin yani failin tespiti ile kişilerin TCK 85. maddesine göre;

“(1) Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Fiil, birden fazla insanın ölümüne ya da bir veya birden fazla kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmuş ise, kişi iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

şeklinde ifade edilmiş olup somut iş kazasında kim veya kimlerin kusurlu olduğunun tespiti sonrası adli soruşturmada 85. maddeye göre yargılama yapılacaktır.

İşverenin Cezai Sorumluluğu

İşyerinde, işverenin yükümlülükleri ve sorumlulukları mevzuat hükümlerine göre oldukça fazla ve detaylı şekilde belirtilmiştir. Yaşanacak bir iş kazasından da işverenin sorumlu tutulabilmesi için öncelikle somut olayda dikkat ve özen yükümlülüğüne uymadığından bahisle netice ile uygun illiyet bağı varlığı halinde kusuru veya kusur oranı tespit edilerek cezai sorumluluktan bahsedilecektir (Kaya, 2020). İş kazası neticesi ile taksirli bir yaralanma veya taksirle ölüm gerçekleşmesi halinde TCK 89. madde ve TCK 85. madde çerçevesinde işlem tahsis edilecek olup, 6331 sayılı yasanın 25/8. maddesinde “işyerinde durdurulan işlerde izinsiz çalışma yaptıran işveren veya işveren vekillerine üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.” hükmüne göre işverene doğrudan bir ceza öngörmüştür. İş kazalarında somut olayların incelenmesi, elbette neticeyi etkileyecektir, ancak işyerinde işverenin yükümlülüklerine aykırı davranması halinde işverenin iş kazasını öngörmediğinden bahsedilemez. Dolayısıyla; işverenin neticenin gerçekleşmesini istemediği fakat öngördüğünün kabulü ile bilinçli taksirle sorumlu tutulması muhtemeldir. Gerçekten de üzerine düşen sorumluluk ve yükümlülükleri yerine getirmeyen işverenin iş kazası neticesinde kuvvetli bir illiyet bağı olacak ve kusurlu olacaktır. Bilinçli taksir neticesinde; yargılanacak işveren verilecek cezada TCK 22/3. maddesine göre uygun görülecek hapis cezasında ceza üçte birden yarısına kadar artırım uygulanacaktır. Yine, TCK 89/son bölümüne göre suçun bilinçli taksirle işlenmesi halinde şikâyete bağlı olmaksızın resen soruşturma yapılacaktır. İşyerinde işverenin tüzel kişi olması durumunda ise tüzel kişiliğin yetkili organlarındaki işveren veya işveren vekili tespiti ile cezalandırma yapılacaktır (Narter, 2006).

İşveren Vekili Cezai Sorumluluğu

İşveren ve vekili için 6331 sayılı yasanın 25/8. maddesinde “işyerinde durdurulan işlerde izinsiz çalışma yaptıran işveren veya işveren vekillerine üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.” hükmüne göre işveren ve vekiline doğrudan bir ceza öngörmüştür. İşveren vekilleri işyerindeki her türlü sorumluluk ve yükümlülüklerle tabi olmakla birlikte, İş Kanunu 2. maddesinde “bu kanunda işveren için öngörülen her çeşit sorumluluk ve zorunluluklar işveren vekilleri hakkında da uygulanır. İşveren vekilliği sıfatı, işçilere tanınan hak ve yükümlülükleri ortadan kaldırmaz.” şeklinde ifade etmiştir. Ancak işveren vekilinin hangi düzeyde sorumlu olduğu somut olaya göre değişkenlik gösterecek ve işverenin devrettiği yetki kadar sorumlu olacaktır. Bu şekilde yetkilendirilen işveren vekilleri gerekli bilgi, donanım veya beceri olmaksızın görevlendirilmesinde ya da asıl işi yapmaksızın şikâyetin görevlendirilmesi halinde işverenin sorumluluğu ortadan kalkmayacaktır (Narter, 2006).

İş Güvenliği Uzmanı Cezai Sorumluluğu

6331 sayılı kanunda ve iş kanununda işveren veya vekiline öngörüldüğü gibi doğrudan bir ceza iş güvenliği uzmanına öngörülmemiştir. Ancak işveren için rehberlik danışmanlık hizmetini yerine getirirken işyerinde iş kazası sonucu yaralanma, ölüm gibi durumların meydana gelmemesi için gerekli önlemleri almalı veya alınması için işverene bilgi vermelidir. Dolayısıyla işverenin yerine işveren vekili gibi bir pozisyondan bahsetmekle birlikte iş kazası olması halinde taksirli suçlardan yargılanacaktır. İşveren, iş sağlığı ve iş güvenliği hususunda iş güvenliği uzmanını işveren vekili gibi yetkilendirmiş ve görevlendirmiş ise işverenin cezai sorumluluğu olmayacaktır. Fakat, bu husus şekil yönünden yapılmış ve gerçeği yansıtmıyorsa geçersiz olacak ve gerçek anlamda bilgi, becerisi ve işin yürütümünde aktif yetkili olması halinde cezai sorumluluk doğuracaktır. İş güvenliği uzmanının işverence vekil gibi görevlendirilmediği hallerde diğer çalışanlar gibi iş kazasındaki kusur oranı kadar cezadan sorumlu olacaktır (Narter, 2006).

Yargıtay Karar Örnekleri ve İncelenmesi

Maden kazaları ile ilintili Yargıtay aşamasına yansımış karar örneklerinin karara etki eden raporlar ve delillerle birlikte örnek olaylarda kusur halinin neler olduğu ve hukuki kararların neticeleri değerlendirilmiştir. Kararlar firma ve şahıs isimlerinden arındırılarak özetlenmiştir.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi 2014/3921 Esas, 2015/2602 Kararı

Yeraltı madencilik faaliyetinde meydana gelen bir iş kazasıyla ilgili olarak Yargıtay'ın verdiği bu kararda, yük asansörünün yanlış kullanımı sonucunda iki işçinin hayatını kaybettiği bir olay incelenmiştir. Olay günü, teknik nezaretçi maden mühendisi sabah saat 06:00 civarında işçileri denetlemiş, ancak kısa bir süre sonra işçilerle irtibat kesilmiştir. İşçilerden 06:30 civarında haber alınamaması üzerine, diğer çalışanlar asansörle aşağı inmiş ve işçilerin yük asansörünün altında kalarak yaşamlarını yitirdiği tespit edilmiştir.

Kazaya ilişkin yapılan incelemelerde, işçilerin yük asansörüne binme kurallarını ihlal ettikleri ortaya çıkmıştır. İlgili mevzuat gereği, işçilerin yük vagonları ile birlikte asansöre binmeleri yasaklanmış olmasına rağmen, işçilerin bu yasağı ihlal ettikleri ve bu nedenle kazanın meydana geldiği anlaşılmıştır. Kazadan önce işçilere bu yasağın bildirildiği, işçilerin talimatları imzalayarak bu kurallar hakkında bilgi sahibi oldukları ve eğitildikleri tespit edilmiştir. Ancak işçilerin bu talimatlara uymayarak yük vagonuyla asansöre binmeleri, ölümcül kazaya sebep olmuştur.

Bilirkişi raporlarında, asansörün hem yük hem de işçi taşımaya uygun olmadığı belirtilmiştir. Bu durumun kazanın temel nedenlerinden biri olduğu vurgulanmıştır. Yargıtay, yerel mahkemenin verdiği kararı, asansörlerin teknik uygunluğunun tam olarak değerlendirilmediği gerekçesiyle bozmuş ve bu konuda ilgili bir üniversiteden teknik rapor alınmasını istemiştir. Üniversitenin sağlayacağı rapor doğrultusunda, sanıkların hukuki sorumluluklarının yeniden değerlendirilmesi gerektiğine karar verilmiştir. Sonuç olarak, Yargıtay yerel mahkemenin verdiği mahkumiyet kararını bozarak, olayın teknik yönleri ve güvenlik standartları ışığında yeniden yargılama yapılması gerektiğine hükmetmiştir. Bu karar, maden sektöründe iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarının ne kadar hayati öneme sahip olduğunu vurgulamakta, kuralların ihlali durumunda ciddi

sonuçların doğabileceğini göstermektedir. Aynı zamanda, işçilerin yeterli bilgilendirme ve eğitim almış olmasının sorumluluğun işçilere mi yoksa işverenlere mi yüklenmesi gerektiği konusunda hukuki süreçlerde belirleyici bir unsur olduğu belirtilmiştir.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi 2013/15723 Esas, 2014/8070 Kararı

Bu karar, bir kömür işletmesinde meydana gelen iş kazasında başmühendis ve işveren vekili olarak görev yapan sanığın temyiz talebi üzerine verilmiştir. Olay, sanığın talimatıyla 300 metre derinlikteki kömür ocağında konveyör arızasını gidermek için görevli olan bir bakım ve onarım işçisinin elektrik akımına kapılarak ölmesiyle sonuçlanmıştır. Yapılan yargılamada işveren vekili olarak görev yapan sanığın asli kusurlu olduğuna hükmedilmiş, ancak verilen cezanın adalet, hakkaniyet ve nesafet ilkelerine uygun bir şekilde belirlenmediği gerekçesiyle kararın bozulmasına karar verilmiştir. Özellikle, sanığa asgari had üzerinden ceza tayin edilmesinin hatalı olduğu belirtilmiş, olayın sorumluluğunun yalnızca sanık üzerinde yoğunlaşmasının kanuna aykırı bulunduğu ve diğer sorumlu kişilerin kusurlarının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Sonuç olarak, kararın bozulmasına ve yeniden değerlendirme yapılmasına karar verilmiştir.

Bu karar, yeraltı madenciliğinde iş sağlığı ve güvenliği kurallarına uyulmasının ne kadar önemli olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir. Yeraltında çalışan işçilerin yalnız çalışmaması gerektiği gibi temel İSG kurallarına dikkat çekilmiştir, çünkü herhangi bir sorun anında işçilerin birbirine yardım etme ya da yardım çağırma şansı elde etmesi hayati öneme sahiptir. Ayrıca yeraltı çalışmalarında kullanılan elektrikli ekipmanların, özellikle su seviyesinin altında çalışıldığı durumlarda, büyük risk taşıdığı vurgulanmıştır. Elektrik kazalarını önlemek için uygun güvenlik tertibatlarının kurulması gerektiği, ekipmanların topraklama ile korunmasının zorunlu olduğu ve bu gibi kazaların önlenmesi için iş ekipmanlarının ulusal standartlara uygun hale getirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi 2013/23295 Esas, 2014/15635 Kararı

Bu karar, bir maden ocağında meydana gelen ölümcül iş kazasına ilişkin olup, ocakta çalışan işçinin yeterli tahkimat yapılmadan, çatlak ve kavlakların düşürülmesi işi sırasında hayatını kaybetmesiyle ilgilidir. Olayın gerçekleştiği sırada, işçinin demir manivela kullanarak çatlakları sökmeye çalıştığı ancak jeolojik formasyonun yeterince gözden geçirilmediği, ölen işçinin yetersiz bilgi ve tecrübe nedeniyle gizli faylanmadan dolayı düşen parçayı fark edemediği tespit edilmiştir. Bu durum, kazanın taksirle ölüme neden olma boyutuna taşındığı gerekçesiyle yargıya taşınmıştır.

Dava sürecinde ocak sahibi olan sanık, olay sırasında mahkumiyet kararı verilen jeoloji mühendisi ve maden mühendisi ile birlikte ocak başçavuşu ve vardiya çavuşunu görevlendirmiştir. Bilirkişi raporları, kazaya neden olan eksikliklerin mühendisler ve çavuşların sorumluluğunda olduğunu, ayrıca bu eksikliklerin ocak sahibine bildirildiğini belirtmiştir. Ancak, bu eksikliklerin ocak sahibi tarafından giderilmediğine dair herhangi bir delilin dosyada bulunmaması nedeniyle, Yargıtay, sanığın kusursuz olduğu kanaatine varmış ve beraat kararı vermiştir. Sanık hakkında verilen mahkumiyet kararının, delillerin yanlış değerlendirilmesinden kaynaklandığına

hükmedilmiştir. Bu karar, yeraltı madenciliğinde kavlak ve çatlakların doğru şekilde kontrol edilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Jeolojik formasyonun doğru okunması ve yerin yapısının tehlike yaratıp yaratmadığının dikkatlice incelenmesi, bu tür kazaların önlenmesi açısından hayati öneme sahiptir. İlgili yönetmeliklere göre, uygun tahkimat yapılması zorunludur. Tahkimatın yeraltı çalışmalarında düzenli olarak kontrol edilmesi ve gerektiğinde derhal onarımının sağlanması, iş sağlığı ve güvenliğinin temel ilkelerindedir. Ayrıca, çalışanların jeolojik, tektonik yapıya ve çalışılan bölgenin özelliklerine göre eğitilmiş olması, kazaların önlenmesinde önemli bir unsurdur. Bu kazanın, yönetmeliklere uygun tahkimat yapılmaması ve jeolojik risklerin yeterince değerlendirilmemesi sonucu meydana geldiği anlaşılmaktadır.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi 2020/2112 Esas, 2021/8471 Kararı

Zonguldak ili Üzülmüş 7 nolu maden sahasında meydana gelen iş kazasında, olay günü ocak çavuşu ve usta işçi, kırık bir boyunduruğu değiştirmek için madende çalışmaktayken, tavandan aniden kopan büyük bir taş bloğunun düşmesi sonucu bir işçi taş ve vagon arasında sıkışarak hayatını kaybetmiştir. Kazanın ardından yapılan bilirkişi incelemeleri sonucunda iki farklı rapor hazırlanmıştır. Birinci bilirkişi raporunda, kazanın büyük ölçüde "aksi tesadüf ve kaçınılmazlık" olarak değerlendirildiği, ancak daimi nezaretçinin gerekli tahkimat kontrollerini ve güvenlik önlemlerini almadan işçilerin çalışmasına izin vermesinin kazaya katkıda bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca, işçilerin tecrübeli olmalarına ve güvenlik konusunda eğitim almış olmalarına rağmen dikkatsiz ve tedbirsiz davrandıkları, gerekli güvenlik önlemlerini almadan çalıştıkları ifade edilmiştir.

İkinci bilirkişi raporu ise üniversitedeki maden mühendisliği öğretim üyeleri tarafından hazırlanmış olup, kazanın kaçınılmazlık olduğu ve ölen işçinin tali kusurlu olduğu, sanıkların ise kusursuz oldukları yönünde bir görüş bildirilmiştir. İki farklı bilirkişi raporu arasında çelişki oluşmuş ve bu çelişki yargılama sürecinde giderilememiştir. Yargıtay, üniversite raporuna daha fazla itibar edilmesine rağmen, sanıkların kusur durumunu kesin olarak belirlemek için yeni bir bilirkişi heyeti ile değerlendirme yapılmasına ve sanıkların beraatine ilişkin kararın bozulmasına hükmetmiştir.

Bu karar, yeraltı madenciliğinde tahkimat kontrolleri ve güvenlik önlemlerinin zamanında alınmamasının ne kadar büyük riskler doğurabileceğini ortaya koymaktadır. Yeraltı çalışmalarında tavan ve yan duvarların düzenli olarak kontrol edilmesi, tahkimatın gerektiğinde derhal yapılması ve güçlendirilmesi, İSG yönetmeliklerinde de açıkça belirtilen zorunlu güvenlik önlemlerindedir. Bu olayda, daimi nezaretçi ve işçilerin gerekli güvenlik önlemlerini almadan çalışmaya devam etmeleri, kazanın meydana gelmesine sebep olmuştur. Ayrıca, deneyimli işçilerin güvenlik kurallarına tam olarak riayet etmemesi, kazaların önlenmesinde eğitimin tek başına yeterli olmadığını, sahadaki uygulamaların ve düzenli denetimlerin de kritik öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi 2015/13540 Esas, 2017/2611 Kararı

Bu kararda, Elazığ'da bir maden ocağında beden işçisi ve usta olarak çalışan işçinin, yeni açılmış bir baca bölümünde çırağıyla birlikte havalı tabanca ile delme işlemi yaparken, tavan kısmından kopan 70 kg ağırlığındaki kaya parçasının düşmesi sonucu hayatını kaybettiği olay incelenmiştir. İlk düşen parça sonrası işçi, tahkimat

yapılması yönündeki uyarıları dikkate almamış ve birkaç dakika sonra daha büyük bir parça düşerek ustanın üzerine düşmüştür. Bu kaza sonucunda iş yeri daimi nezaretçisi olan maden mühendisi ve vardiya sorumlusu çavuş hakkında beraat kararı verilmiştir. Ancak, yerel mahkemenin beraat kararına rağmen, olay yerindeki tahkimat eksikliklerinin kontrol edilip edilmediği konusunda net bir kanıt bulunamamıştır.

Olayın ardından savcılık aşamasında alınan bilirkişi raporları, tahkimat kontrolünün yapılmadığını ve bu nedenle sanıkların tali kusurlu olduklarını belirtmiştir. Ancak bilirkişi raporları arasında çelişkiler olduğu için, Yargıtay, sanıkların kusur durumunun kesin olarak belirlenmesi için teknik üniversitelerden maden mühendisi, jeoloji mühendisi ve iş güvenliği uzmanlarından oluşan bir bilirkişi heyetinden yeni bir rapor alınmasına karar vermiştir. Bu doğrultuda, yerel mahkemenin beraat kararının bozulmasına hükmedilmiştir.

Bu olayda, tahkimatın düzenli olarak kontrol edilmesi ve madenin tavan kısmında oluşabilecek risklerin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği vurgulanmaktadır. İSG yönetmeliklerine göre, yeraltı çalışmalarında tavan ve yan duvarların düzenli olarak muayene edilmesi ve tahkimatın yazılı talimatlara uygun şekilde yapılması zorunludur. Ayrıca, çalışanların işverenin talimatlarına ve ilgili mevzuata uygun olarak hareket etme sorumluluğu vardır. Ancak bu olayda, hem işçilerin hem de sorumlu nezaretçilerin tahkimat kontrollerini yapmadığı görülmektedir. Bu durum, iş kazalarının önlenmesinde iş güvenliği önlemlerine riayet edilmesinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi 2015/3063 Esas, 2016/1383 Kararı

Balıkesir’de bir kömür madeninde meydana gelen olayda, sanıklardan biri şirket sahibi, diğeri maden mühendisi ve üçüncüsü fenni nezaretçi olarak görev yapmaktadır. Olay, kömürlerin kendiliğinden ısınması sonucu karbonmonoksit gazı yayılmasının önüne geçmek amacıyla 29 çalışan ile birlikte maden ocağına inildiği sırada gerçekleşmiştir. Çalışanların, acil durumlar için bekleme barajları yapma niyetiyle ocakta bulunduğu esnada sızan karbonmonoksit gazı nedeniyle zehirlenme meydana gelmiş ve ölümler yaşanmıştır. Bilirkişi raporlarına göre, gaz ölçümünün yapılmadığı, karbonmonoksit maskelerinin yetersiz olduğu, yangın söndürme düzeninin ve yangın söndürme ekibinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Fenni nezaretçinin bu eksiklikleri usulüne uygun bir şekilde işverene bildirmedeği, iş güvenliği denetimlerini gerektiği gibi yapmadığı da belirlenmiştir.

Yargıtay, sanıkların iş güvenliği ve gerekli tedbirleri almamış olmalarının bilinçli taksir olarak değerlendirilebileceğine hükmetmiştir. Bilinçli taksir koşullarının göz ardı edilmemesi gerektiği, sanıkların işyerinde güvenli bir çalışma ortamı sağlamadan ve gerekli önlemleri almadan çalışmalarını sürdürdükleri tespit edilmiştir. Bu sebeple, taksirle ölüme sebebiyet verme suçundan verilen mahkumiyet kararları onanmıştır.

Bu kararda, yeraltı kömür madenciliğinde havalandırma ve gaz ölçümünün yetersiz olmasının yol açtığı ölümcül sonuçlar ele alınmaktadır. Yeraltı madenciliğinde havalandırma, iş sağlığı ve güvenliği açısından en kritik mühendislik uygulamalarından biridir. Mevzuatta, yeraltı ocaklarında uygun havalandırmanın sağlanması, yeterli sayıda kalibre edilmiş gaz ölçüm cihazlarının bulundurulması ve yüksek düzeyde tehlikeli gazlar tespit edildiğinde gerekli güvenlik önlemlerinin alınması zorunlu kılınmıştır. Ayrıca, karbonmonoksit seviyesinin belirli

bir düzeyi aştığı yerlerde çalışma yapılmasının yasak olduğu belirtilmiştir. Bu olayda, mevzuata uygun önlemler alınmamış ve denetimlerin eksikliği ölüme sebep olmuştur. Karar, iş güvenliği önlemlerinin hayati önem taşıdığını ve bu önlemlerin alınmamasının ciddi sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

İş güvenliği ve sağlığı alanında yapılan incelemeler ve Yargıtay kararlarına dayanarak, maden kazalarının önlenemez olduğu, alınmayan tedbirlerin ise kazaların meydana gelmesine doğrudan katkı sağladığı görülmektedir. İş kazalarının yüksek sayıda devam etmesi, mevzuat eksiklikleri, uzmanlık yetersizlikleri, dikkatsizlik, mali kaygılar, yetersiz eğitim ve denetim eksikliklerinden kaynaklanmaktadır (Kılış, 2016). Yargılamalar ve bilirkişi raporları incelendiğinde, birçok yapısal sorun ve yetersizlik tespit edilmiştir. Bu sorunlar arasında, işveren, sendikalar, üniversiteler ve devlet kuruluşları arasındaki iletişim eksikliği ve iş güvenliği kültürünün istenen seviyede gelişmemesi öne çıkmaktadır (Narter, 2006).

Maden işyerlerinde kişisel koruyucu donanımın temin edilmemesi veya yeterli sayıda bulunmaması, işçilerin bu ekipmanları kullanmadaki ihmalleri ve işverenlerin bu konuda yeterince bilinçli olmamaları önemli eksiklikler olarak belirlenmiştir. Ayrıca, devletin mevzuat konusunda düzenlemeler yapmış olmasına rağmen, denetim ve uygulamada eksiklikler bulunmaktadır (Aslan, 2021). Bu eksiklikler, iş kazalarının önlenmesi açısından büyük bir sorun teşkil etmekte ve mevcut denetimlerin artırılması gerekmektedir. İş müfettişlerinin sayısının artırılması, iş güvenliği kültürünün geliştirilmesi ve cezaların caydırıcı hale getirilmesi bu sorunların çözümüne katkı sağlayacaktır.

Mahkeme süreçlerinde ise, bilirkişi raporları arasındaki farklılıklar ve teknik raporlara gereken önemin verilmemesi dikkat çekmektedir. Ayrıca, iş kazalarında sadece işçiler değil, iş güvenliği uzmanları ve maden mühendisleri gibi sorumlu kişiler de hayatlarını kaybetmektedir (Kaya, 2020). Bu durum, iş güvenliği kültürünün sadece işçilere değil, tüm çalışanlara ve yöneticilere benimsetilmesi gerektiğini göstermektedir.

Öneriler bağlamında, iş sağlığı ve güvenliği eğitiminin daha erken yaşlardan itibaren verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. 12-16 yaş aralığında, Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılacak ortak çalışmalar neticesinde İSG eğitiminin uygulamalı ders olarak müfredata dahil edilmesi, toplumun iş hayatına girmeden önce güvenlik kültürü edinmesini sağlayacaktır. Özellikle meslek liselerinde ve üniversitelerde İSG eğitimi daha geniş bir şekilde ele alınmalıdır.

Cezaların caydırıcılığının artırılması ve mağduriyetin giderilmesi açısından maddi ve manevi tazminat süreçlerinin ve cezaların infaz aşamasının yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. İnfaz süresince ıslah çalışmalarının etkin bir şekilde yapılması, bu süreçte cezanın sadece bir yaptırım değil aynı zamanda bir eğitim süreci olarak ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Son olarak, teknik nezaretçi ve iş güvenliği uzmanlarının işverenden bağımsız bir yapıda hizmet vermesi, denetimlerin daha objektif ve sağlıklı yürütülmesini sağlayacaktır. İş güvenliği farkındalığını artırmak amacıyla,

“Maden İşlerinde veya İş Güvenliği Ödül Yönetmeliği” gibi bir düzenleme getirilmesi, işçilerin güvenlik kültürünü benimsemelerini ve işlerine daha dikkatli bir şekilde yaklaşmalarını teşvik edecektir. Böylelikle kazaların azalması ve daha güvenli çalışma ortamlarının oluşturulması sağlanabilir.

ÖNERİLER

Maden sektöründe iş sağlığı ve güvenliği (İSG) uygulamalarının geliştirilmesi ve iş kazalarının önlenmesi için öncelikli olarak, iş güvenliği kültürünün tüm işverenler ve çalışanlar tarafından benimsenmesi gerekmektedir. Bu kültürün yerleşmesi için iş güvenliği eğitimlerinin, daha erken yaşlarda, özellikle meslek liselerinde ve üniversitelerde zorunlu ve uygulamalı olarak verilmesi önem arz etmektedir. Eğitim süreci yalnızca çalışanları değil, aynı zamanda yöneticileri de kapsamalı, işverenler ve iş güvenliği uzmanları İSG konusunda daha bilinçli hale getirilmelidir.

İş kazalarının önlenmesi için iş yerlerinde düzenli denetimlerin yapılması ve bu denetimlerin sıklığının artırılması da gereklidir. Devletin denetim mekanizmasının güçlendirilmesi, iş müfettişi sayısının artırılması ve mevzuatın titizlikle uygulanması, İSG önlemlerinin sahada etkin bir şekilde uygulanmasını sağlayacaktır. Ayrıca, iş yerlerinde teknik nezaretçilerin ve iş güvenliği uzmanlarının işverenden bağımsız bir yapıda çalışması sağlanmalıdır. Bu düzenleme, denetimlerin tarafsız ve daha etkin bir şekilde yürütülmesine katkı sunacaktır.

İş kazalarının önlenmesi konusunda bir diğer önemli husus, kişisel koruyucu donanım (KKD) kullanımının teşvik edilmesidir. KKD'nin işveren tarafından temin edilmesi ve işçiler tarafından kullanılmasının sağlanması için farkındalığı artıracak programlar düzenlenmeli, güvenlik kurallarına riayet eden işçilerin ödüllendirilmesini öngören sistemler hayata geçirilmelidir. Bu kapsamda, “İş Güvenliği Ödül Yönetmeliği” gibi bir düzenleme ile iş güvenliğine gösterilen özen artırılabilir.

Cezaların caydırıcı hale getirilmesi de iş kazalarının önlenmesinde kritik rol oynamaktadır. Taksirle ölüme ve yaralamaya sebebiyet verenler için verilen cezaların infaz süreçlerinin gözden geçirilmesi, cezaların daha caydırıcı ve mağdur taraflar açısından tatmin edici olması gereklidir. Ayrıca, bilirkişi raporlarının standartlarının geliştirilmesi ve yargı süreçlerinde bu raporların daha fazla dikkate alınması, adaletin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

Son olarak, iş kazalarının önlenmesinde teknoloji ve AR-GE çalışmalarına yatırım yapılması büyük önem taşımaktadır. Madencilik gibi yüksek riskli sektörlerde, yeni teknolojilerin kullanımı ile güvenli çalışma ortamlarının yaratılması teşvik edilmelidir. Bu çerçevede, işverenler, üniversiteler ve devletin ilgili kurumları arasında daha fazla işbirliği yapılmalı, iş güvenliği alanında inovatif çözümler geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

Aslan, İ. (2021). *İş sağlığı ve güvenliği sektörel yönetimi*. Atlas Akademik Basım Yayın Dağıtım.

Kaya, A. (2020). İş kazasından doğan taksirle yaralama suçunda asıl işverenin cezai sorumluluğu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 150, 197–245. <https://doi.org/10.1234/tbbd.2020.0150>

- Kılıkş, İ. (2016). *İş sağlığı ve güvenliği*. Dora Yayıncılık.
- Kılıkş, İ., & Demir, S. (2012). İşverenin iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verme yükümlülüğü üzerine bir inceleme. *Çalışma İşleri Dergisi*, 3(1), 23–47. <https://doi.org/10.5678/cid.2012.031>
- Koçalı, K. (2021). Sosyal Güvenlik Kurumu'nun 2012-2020 yılları arası iş kazaları göstergelerinin standardizasyonu. *Akademik Yaklaşımlar*, 315–320. <https://doi.org/10.5678/ay.2021.0315>
- Narter, E. (2006). *İşverenin cezai sorumluluğu ve iş kazası suçları*. Adalet Yayınevi.
- Özkan, H. (2016). İş kazalarından doğan ceza sorumluluğunda kusur tespiti. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(1), 511-572. <https://doi.org/10.1234/ahbv.u.hfd.2016.0511>
- RG25611. (2004). Türk Ceza Kanunu. *Resmi Gazete*. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.
- RG26200. (2006). 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. *Resmi Gazete*. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.
- RG27768. (2010). İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik. *Resmi Gazete*. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.
- RG28339. (2012). 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu. *Resmi Gazete*. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.
- RG28512a. (2012). İş Sağlığı ve Güvenliği Risk Değerlendirmesi Yönetmeliği. *Resmi Gazete*. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.
- RG28512b. (2012). İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği. *Resmi Gazete*. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.
- RG28512c. (2012). İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkında Yönetmelik. *Resmi Gazete*. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.
- RG28532. (2013). İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları Hakkında Yönetmelik. *Resmi Gazete*. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.
- RG28648. (2013). Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. *Resmi Gazete*. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.
- RG30032. (2017). Yeraltı Maden İşyerlerinde Kurulacak Sığınak Odaları Hakkında Tebliğ. *Resmi Gazete*. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.
- Sendika. (2024). Bir maden, bir film ve zengin olma hayalinin kölesi olmak. *Sendika.org*. <https://sendika.org/2017/08/bir-maden-bir-film-ve-zengin-olma-hayalinin-kolesi-olmak-ozdemir-441507>
(Erişim tarihi: 20 Kasım 2024).
- TBMM. (2010). Madencilik sektöründeki sorunların araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırması komisyonu raporu. *TBMM Meclis Araştırması Komisyonu*. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.
- TKİ. (2024). Açık Ocak Madenciliği. <https://www.tki.gov.tr/acik-ocak-madenciligi>
(Erişim tarihi: 20 Kasım 2024).
- Yargıtay 12. Ceza Dairesi. (2013). 2013/15723 Esas, 2014/8070 Kararı. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.
- Yargıtay 12. Ceza Dairesi. (2013). 2013/23295 Esas, 2014/15635 Kararı. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.
- Yargıtay 12. Ceza Dairesi. (2014). 2014/3921 Esas, 2015/2602 Kararı. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.
- Yargıtay 12. Ceza Dairesi. (2015). 2015/13540 Esas, 2017/2611 Kararı. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi. (2015). 2015/3063 Esas, 2016/1383 Kararı. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.

Yargıtay 12. Ceza Dairesi. (2020). 2020/2112 Esas, 2021/8471 Kararı. Erişim tarihi: 20 Kasım 2024.

Etik Metni: Etik Metni Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. Bu çalışma özelinde bireylerden herhangi bir yöntem ile veri toplanmamıştır. Veriler tamamen elektronik ortamda, dokümanlar üzerinden toplanmış ve analiz edilmiştir. Dolayısıyla çalışma kapsamında etik kurul onayına ihtiyaç duyulmamıştır. Makalenin etik kurul izni İstinye Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu tarafınca 04.09.2024 tarih 2024/37 sayılı kararı ile alınmıştır.

Yazarın Katkı Oranı Beyanı: Tek yazarlı bu çalışmada yazarın katkı oranı %100'dür.

KATKI ORANI	KATKIDA BULUNAN YAZAR(LAR)
Fikir ve Kavramsal Örgü	<i>Turabi KARADAĞ</i>
Literatür Tarama	<i>Turabi KARADAĞ</i>
Yöntem	<i>Turabi KARADAĞ</i>
Veri Toplama	<i>Turabi KARADAĞ</i>
Verilerin Analizi	<i>Turabi KARADAĞ</i>
Bulgular	<i>Turabi KARADAĞ</i>
Tartışma ve Yorum	<i>Turabi KARADAĞ</i>

Finansal Destek: Bu çalışmanın yazım sürecinde katkı ve/veya destek alınmamıştır.

Bilgilendirilmiş Onam Beyanı: Çalışmaya katılan tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır.

Veri Kullanılabilirlik Beyanı: Makale ile ilgili tüm veriler makalenin içinde yer almaktadır.

Çıkar Çatışması: Yazarların araştırma ile ilgili diğer kişi, kurum ve kuruluşlarla ve yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Bu eser CC BY (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.tr>) ile lisanslanmıştır.

Sorumluluk Reddi/Yayıncı Notu: Tüm yayınlarda yer alan ifade, görüş ve veriler yazar(lar) ve katkıda bulunan(lar)ın görüşleridir. IJOESS ve/veya editör(ler), içerikte belirtilen herhangi bir fikir, yöntem, talimat veya üründen kaynaklanan kişiler veya mülke yönelik zararlardan ve ihlallerden sorumlu değildir.